

TEMATILSYN VEDRØRENDE BANKENES KAPITALDEKNINGSRAPPORTERING

Finanstilsynet gjennomførte i perioden fra 16. september til 25. november 2010 et tematisyn om kapitaldekningsrapportering i et utvalg banker. Formålet med tematisynet var å gjennomgå bankenes kvalitetssikringsrutiner knyttet til kapitaldekningsberegningen og -rapporteringen, herunder retningslinjer og organisering. I tillegg var det en viktig del av tematisynet å gjennomgå bankenes faktiske rapportering. Finanstilsynet besøkte ni banker av varierende størrelse (vedlegg 1). Fire av bankene var banker med tillatelse til å benytte interne modeller for kredittrisiko (IRB-metode) som i henhold til kapitalkravsforskriften krever tillatelse fra Finanstilsynet. De øvrige fem bankene benyttet standardmetoden for kredittrisiko.

Kapitaldekning representerer sentral informasjon om institusjonens soliditet og kapitaldekningsrapporteringen er underlagt et omfattende og komplekst regelverk. Ved å gjennomføre et tematisyn på området er det Finanstilsynets mål å bidra til en økt kvalitet i kapitaldekningsrapporteringen. Finanstilsynet har etter inspeksjonene utarbeidet foreløpig rapport til hver av de ni bankene, som bankene har svart på. Basert på dette har det blitt utarbeidet endelige merknader til bankene. I dette notatet presenteres de viktigste temaene som har blitt tatt opp under inspeksjonene og de viktigste funnene som ble gjort i prosessen. En liste over funn i en eller flere av bankene er vedlagt (vedlegg 2).

Retningslinjer

Under inspeksjonene og i tilbakemeldingene til bankene har Finanstilsynet pekt på at styret i siste instans er ansvarlig for at den respektive bank rapporterer korrekt til myndighetene, og at styret derfor må påse at banken har retningslinjer, nok ressurser og er forsvarlig organisert. I enkelte av bankene var det ikke fastsatt retningslinjer som omfattet kapitaldekningsrapporteringen.

Ansvar og godkjenning

Finanstilsynet er opptatt av at ansvaret for kapitaldekningsrapporteringen er entydig plassert i organisasjonen og at dette ansvaret også omfatter oppgaver som utføres av andre enheter internt eller eksternt. Ansvar for å godkjenne kapitaldekningsrapporteringen før den oversendes til Finanstilsynet bør også tydeliggjøres. Som grunnlag for godkjenningen bør det foreligge resultater fra gjennomførte kvalitetskontroller. I enkelte av bankene var ansvaret for kapitaldekningsrapporteringen ikke entydig plassert i organisasjonen og det manglet en godkjennelsesprosess.

Nøkkelpersonrisiko og prosessbeskrivelse

I flere av bankene ble oppgavene knyttet til kapitaldekningsrapporteringen utført av en person eller et lite antall personer. Flere av bankene manglet også god prosessbeskrivelse for kapitaldekningsrapporteringen. Finanstilsynet påpeker at nøkkelpersonrisikoen forsterkes når det ikke finnes en beskrivelse av hvordan kapitaldekningsrapporteringen skal gjennomføres. Finanstilsynet presiserer at det er viktig at bankene ved bortfall av sentrale personer kan gjennomføre kapitaldekningsrapporteringen korrekt og rettidig.

Kvalitetskontroller

De fleste av bankene hadde ikke en helhetlig oversikt over kontroller som skal gjennomføres av kapitaldekningsrapporteringen, herunder fullstendighetskontroller og kontroller av bruk av beregningsreglene. Etter Finanstilsynets oppfatning bør kontrollene også omfatte leveranser fra andre enheter og etterprøving av kontroller utført av disse. Alle feil bør dokumenteres og ettergås. Finanstilsynet avdekket en rekke feil i kategoriseringen av engasjementer, i risikovekter, i konverteringsfaktorer og i utfyllingen av skjemaene. Finanstilsynet avdekket feilene ved å gjennomgå rutiner og ved å ta stikkprøver av enkeltengasjementer. Finanstilsynet mener at bankene må forbedre kvaliteten på området kapitaldekningsrapportering ved å foreta flere stikkprøver av enkeltengasjementer for å avdekke feil.

Internkontroll

Finanstilsynet mener at bankenes internkontrollrapportering (lederbekreftelsen) bør omtale resultatet av internkontrolltiltak som sikrer at kapitaldekningsberegningen og -rapporteringen er utført korrekt. For banker med internrevisjon bør internrevisjonen med jevne mellomrom gjennomføre revisjonshandlinger som dekker området kapitaldekningsrapportering.

Eksternrevisjonens rolle

Finanstilsynet understreket under inspeksjonene overfor bankenes eksternrevisorer viktigheten av at det som fremkommer i årsrapporten, delårsrapporter og i kapitaldekningsrapporteringen til Finanstilsynet er korrekt. Finanstilsynet vil som en oppfølging av tematisynet vurdere hvordan det best kan sikres at revisor har den nødvendige oppmerksomheten rettet mot dette området i utførelsen av revisjonsoppdraget.

Utgangspunktet for eksternrevisors kontroll med bankenes kapitaldekningsrapportering er hvordan bankenes kompetanse, kapasitet og prosedyrer på området innvirker på vurderingen av risiko, den interne kontroll og forutsetningen om fortsatt drift ved revisjon av regnskapet. Beregningene som inngår i pliktig regnskapsrapportering må eksternrevisor uansett kontrollere.

Års- og delårsrapporten

I enkelte av bankene fremgikk det ikke klart av års- og delårsrapportene hva som var bankens kapitaldekning. Finanstilsynet presiserer at resultatandel fra delårsregnskap som ikke er revisorbekreftet ikke kan tas med i ansvarlig kapital. Finanstilsynet fremhever at det for beregningsgrunnlaget skal tas hensyn til overgangsregler når IRB-metoden for kredittrisiko benyttes. Dersom en bank i tillegg til kapitaldekning også viser kapitaldekningen under andre forutsetninger, må disse forutsetningene fremgå tydelig.

Massemarkedsengasjementer

Finanstilsynet har i tematisynet pekt på at bruk av kategorien massemarkedsengasjementer krever at bankens styre har gitt interne retningslinjer med kontrollerbare kriterier som sikrer at porteføljen er tilstrekkelig diversifisert slik at risikoen er betydelig redusert. Kriteriene, inklusive en størrelsesgrense, må tilpasses bankens egen portefølje. Det må i tillegg foretas en regelmessig kontroll av at porteføljesammensetningen tilfredsstillende de interne retningslinjene og kravene i kapitalkravsforskriften. Bankene som inngikk i tematisynet hadde i varierende grad retningslinjer for massemarkeds-kategorisering. Flere av bankene manglet operasjonelle kriterier for kategoriseringen og flere manglet vurderinger av om massemarkedsengasjementene var tilstrekkelig diversifisert. En bank benyttet ikke kategorien massemarkedsengasjementer.

Poster utenfor balansen

Flere av bankene som inngikk i tematilsynet beregnet ikke kapitalkrav for lånetilsagn og finansieringsbevis selv når disse innebærer en mulig finansieringsforpliktelse. En av bankene som inngikk i tematilsynet benyttet en konverteringsfaktor på null prosent for utrukne kredittkortrammer. Finanstilsynet presiserer at konverteringsfaktoren null kun kan benyttes i de tilfellene der kortutsteder kan stanse ytterligere utnyttelse av kredittkortrammen uten forhåndsvarsel.

Som en oppfølging av boliglånstematilsynet fra 2007 ble det undersøkt om uttrukket del av rammekreditt på boliglån ble rapportert som langsiktig forpliktelse. I enkelte av bankene i 2007 ble disse rammekredittene rapportert som kortsiktig forpliktelse og Finanstilsynet gjorde oppmerksom på at vilkårene for en slik rapportering ikke var tilstede for dette produktet. Alle bankene som ble undersøkt nå rapporterte boliglånsrammekredittene korrekt.

Markedsrisiko

Banker med handelsportefølje skal ha retningslinjer og rutiner for hvilke posisjoner som skal inngå i handelsporteføljen. Retningslinjene og rutineene skal også omfatte forvaltning, verdivurdering og overvåking av handelsporteføljen. Finanstilsynet vil utarbeide et rundskriv om klassifisering av engasjementer mellom handelsporteføljen og den øvrige porteføljen. Rundskrivet skal også klargjøre hvilke krav som stilles til retningslinjer, rutiner og overvåking.

Konsolidering

I enkelte av bankene avdekket Finanstilsynet mangelfulle kunnskaper om konsolideringsreglene vedrørende eierinteresser i andre finansinstitusjoner, herunder også verdipapirforetak. Finanstilsynet peker på at konsolidering i kapitaldekningsammenheng og regnskapsmessig konsolidering ikke er det samme. Det presiseres at å unnlate konsolidering ved midlertidig eie ikke er tillatt i kapitaldekningsammenheng. Finanstilsynet presiserer også at eierandeler mellom 20 og 50 prosent skal konsolideres linje for linje og ikke etter egenkapitalmetoden, og for eierandeler mellom 10 og 20 prosent skal det avsettes kapitaldekningsreserve i konsolidert kapitaldekningsrapportering.

Det ble under tematilsynet også avdekket feil i beregningen av ansvarlig kapital ved konsolidering av felleskontrollert virksomhet. Dette medførte at denne banken hadde rapportert en for høy kjernekapitaldekning, som på det meste var 1,3 prosentpoeng over riktig nivå.

Regelverket

Finanstilsynet legger vekt på at bankene vil ha et betydelig behov for å oppdatere seg om regelverket i tiden fremover. Finanstilsynet mener at bankene derfor bør ha arbeidsrutiner som sikrer at informasjon om endringer i kapitaldekningsregelverket fanges opp på et tidligst mulig tidspunkt. Det vises til Finanstilsynets internettside som både inneholder veiledning til kapitaldekningskjemaet og temasider om kapitaldekning.

Finanstilsynets kontaktperson for eventuelle spørsmål knyttet til rapporten er Jon S. Hellevik, på telefon 22 93 99 65 eller epost jsh@finansilsynet.no.

Vedlegg 1

Bankene som ble besøkt i alfabetisk rekkefølge.

1. Andebu Sparebank
2. DnB NOR Bank
3. Fornebu Sparebank
4. Lillestrøm Sparebank.
5. Nordea Bank Norge
6. Santander Consumer Bank
7. SpareBank 1 Buskerud-Vestfold
8. SpareBank 1 Nord-Norge
9. Sparebanken Vest

Vedlegg 2

De viktigste funnene fra tematilsynet.

1. Manglende eller mangelfulle retningslinjer for kapitaldekningsrapporteringen.
2. Manglende plassering av ansvar for kapitaldekningsrapporteringen, herunder godkjennelsesansvaret.
3. Manglende eller mangelfull prosessbeskrivelse for kapitaldekningsrapporteringen.
4. Identifisert nøkkelpersonrisiko.
5. Manglende oversikt over kontroller som skal gjennomføres.
6. Manglende avstemmingskontroller.
7. Manglende kontroll gjennom internkontrollrapportering eller internrevisjon.
8. Mangler i presentasjon av kapitaldekning i års- og delårsrapportene.
9. Manglende konsolidering ved midlertidig eie og ved eierandeler over 20 prosent.
10. Feil i konsolidering av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.
11. Manglende retningslinjer for diversifisering av massemarkedsengasjementene.
12. Mangelfull vurdering av om kategorien massemarkedsengasjementer er tilstrekkelig diversifisert slik at risikoen er betydelig redusert.
13. Mangelfulle operasjonelle kriterier for kategorisering til massemarkedsengasjementer.
14. Feil i kategorisering.
15. Feil i bruk av risikovekter.
16. Feil i bruk av løpetidsparameteren.
17. Feil bruk av konverteringsfaktor, herunder konverteringsfaktoren null.
18. Feil i rapportering av sikkerheter som hensyntas ved beregning av tapsgrad gitt mislighold (LGD).
19. Feil bruk av skjemaene i kapitaldekningsrapporten.
20. Manglende rapportering av garantisten som et eget engasjement.
21. Mangelfulle rutiner for misligholdsmerking og feil i misligholdsmerkingen.
22. Feil i beregning av forventet tap.
23. Manglende eller mangelfull beregning av kapitalkrav for lånetilsagn og finansieringsbevis.
24. Manglende eller mangelfulle retningslinjer for hvilke posisjoner som skal inngå i handelsporteføljen, og for forvaltning, verddivurdering og overvåking av handelsporteføljen.
25. Manglende uavhengighet mellom personer som er ansvarlige for verdipapiraktiviteter og personer som kontrollerer verdsettelsen av posisjonene.
26. Feil i rapporteringen av markedsrisiko.
27. Feil i beregningen av kapitalkravet for operasjonell risiko